

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-2-43-49>

І. А. Гончарова, кандидат юридичних наук,
суддя Верховного Суду

Ю. Ю. Клименко, аспірант
Університету митної справи та фінансів,
помічник судді Верховного Суду

ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ СУДОВОГО ЗБОРУ У СПОРАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ПРО КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ

Статтю присвячено актуальним питанням, що виникають у сфері правового регулювання відносин зі сплати судового збору у справах щодо оскарження рішень про коригування митної вартості товарів. У межах дослідження на підставі аналізу судової практики Верховного Суду визначено характер публічно-правового спору щодо оскарження рішень територіальних органів Державної фіскальної служби України (митниць ДФС) про коригування митної вартості товарів у контексті правильного застосування норм Закону України «Про судовий збір», а також розкрито зміст поняття «ціна позову» у спорах цієї категорії.

Авторами окреслено два підходи, які сформувались у правозастосовній практиці щодо визначення характеру позовної вимоги про скасування картки відмови у разі її заявлення в адміністративному позові разом із вимогою про скасування рішення про коригування митної вартості товарів.

У статті запропоновано теоретичні положення для вдосконалення законодавства, що регламентує правовідносини в даній сфері. Зокрема, запропоновано визначити в Законі України «Про судовий збір» такі поняття, як адміністративний позов майнового характеру, адміністративний позов немайнового характеру, ціна адміністративного позову майнового характеру.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані в законотворчій діяльності, в адвокатській діяльності, а також при викладанні курсів з адміністративного судочинства у начальних юридичних закладах України.

Ключові слова: митна вартість товарів; рішення про коригування митної вартості товарів; адміністративний позов майнового характеру; адміністративний позов немайнового характеру; ціна позову; судовий збір.

I. A. Honcharova, Yu. Yu. Klymenko. Features of payment of court fees in cases appealing decisions on adjusting the customs valuation

This article examines relevant issues that arise in the field of legal relations regulations of court fees charges in cases appealing decisions on adjusting the customs value of goods. Within the framework of the research, based on the analysis of the Supreme Court's judicial practice, the nature of the public law dispute on the appeal of decisions of the territorial agencies of the State Fiscal Service of Ukraine (SFS customs offices) on the adjustment of the customs value of goods in the context of the appropriate application of the norms of the Law of Ukraine "On Court Fees" has been defined. The concept "price of the lawsuit" has been analyzed in regards to the disputes of this category.

It is determined that the key criterion for distinguishing between public law disputes in property and non-property disputes is the question of whether it entails the cancellation of the decision of the entity of power to change the property of the plaintiff. Applying this criterion, it was determined that the dispute over appealing decision on adjusting the customs value of goods is a property-related dispute.

Analysis of the Supreme Court's judicial practice shows that the issue of determining the price of the lawsuit in the customs dispute of this category has not formed a single approach. Taking into account the gaps

© І. А. Гончарова, Ю. Ю. Клименко, 2019

in the current legislation and the various legal positions of the Supreme Court on this issue, it is found by the authors the advisability of determining the price of the the lawsuit in such cases as the amount of the assessed customs duties for the disputed decision on adjusting the customs value of the goods.

The authors outline two approaches that emerged in the law enforcement practice as to determining the nature of the claim on the cancellation of the refusal card in the case of its application in an administrative lawsuit along with the requirement to cancel the decision on adjusting the customs valuation.

The article suggests theoretical provisions for the improvement of the legislation regulating legal relations in this field. In particular, it is suggested to define in the Law of Ukraine "On Court Fees" such concepts as property-related administrative lawsuit, non-property administrative lawsuit, the price of property-related administrative lawsuit.

The practical value of the research is that the obtained results can be used in legislative activities, in advocacy, as well as in the teaching of courses in administrative legal proceedings in primary law-based institutions of Ukraine.

Key words: customs value of goods; decision on adjustment of the customs value of goods; property-related administrative lawsuit; non-property-related administrative lawsuit; price of a lawsuit; court fee.

Постановка проблеми. В юриспруденції тривалий час точаться дискусії з приводу визначення характеру публічно-правового спору щодо оскарження рішень Державної фіскальної служби України та її територіальних органів про донарахування грошових зобов'язань платникам податків, зокрема й рішень про коригування митної вартості товарів, у контексті правильного застосування норм Закону України від 08 липня 2011 року № 3674–VI «Про судовий збір» (далі – Закон про судовий збір) [1].

На сьогодні це питання на законодавчому рівні чітко не врегульовано. Разом із тим, відсутність відповідного правового регулювання заповнюється роз'ясненнями та рекомендаціями вищих судових інстанцій, які не завжди узгоджуються з нормами процесуального закону та досить часто стають підставою для формування суперечливої судової практики.

Перевірка правильності сплати судового збору за подання до суду позовів, предметом яких є оскарження рішення про коригування митної вартості товарів, здійснюється судами на стадії відкриття провадження у справі. При цьому вказану перевірку неможливо здійснити без розв'язання таких питань, як визначення характеру публічно-правового спору (майновий чи немайновий спір), ціни позову та відповідної ставки судового збору.

Зазначене зумовлює актуальність дослідження цих питань для формування єдиної правозастосовної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти оскарження рішень про коригування митної вартості товарів були предметом досліджень Комарова О.В., Монаєнка А.О., Пашка П.В., Тоцької Т.С. Проте праці перерахованих авторів мають переважно теоретичний характер, натомість дане дослідження спрямовано на пошук підходів практичного розв'язання питання визначення характеру публічно-правового спору щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів та ціни позову у таких спорах у контексті правильного застосування норм Закону про судовий збір.

Мета статті. На підставі аналізу норм чинного законодавства та судової практики Верховного Суду визначити характер публічно-правового спору щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів та картки відмови, розкрити зміст поняття «ціна позову» для даної категорії спорів у контексті правильного застосування норм Закону про судовий збір. Запропонувати теоретичні положення для вдосконалення законодавства, що регламентує правовідносини в даній сфері.

Виклад основного матеріалу. Спори щодо оскарження рішень про коригування митної вартості товарів та карток відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні, випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення (далі – картка

відмови) займають левову частину серед усіх митних спорів, які розглядаються адміністративними судами.

Користуючись повноваженнями, визначеними у статтях 54, 55 Митного кодексу України [2], митні органи здійснюють контроль правильності визначення митної вартості товарів, за результатами якого або визнають заявлену декларантом або уповноваженою ним особою митну вартість, або приймають письмове рішення про її коригування відповідно до положень статті 55 Митного кодексу України.

У більшості випадків внаслідок такої перевірки митні органи самостійно обчислюють митну вартість товарів на підставі наявної у них інформації та приймають відповідне рішення про коригування митної вартості товарів, застосовуючи один із другорядних методів, визначених у главі 9 Митного кодексу України.

Суб'єкти господарювання, керуючись економічними цілями, вчиняють усі необхідні дії для випуску товару у вільний обіг на митній території України під гарантійні зобов'язання шляхом сплати різниці між сумою митних платежів, обчисленою згідно з митною вартістю товарів, визначеною декларантом або уповноваженою ним особою, та сумою митних платежів, обчисленою згідно з митною вартістю товарів, визначеною митним органом. Після цього їм доводиться розпочинати досить тривалу судову процедуру оскарження рішення про коригування митної вартості товарів та картки відмови, щоб повернути надмірно сплачені митні платежі.

За звернення до суду з адміністративним позовом про оскарження рішення про коригування митної вартості товарів та картки відмови необхідно сплатити судовий збір, правові застави справляння якого визначені Законом України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір».

Так, зі змісту вказаного Закону вбачається, що ставка судового збору за подання адміністративного позову диференціюється залежно від того, зокрема, є такий позов майнового чи немайнового характеру.

На жаль, законодавцем не визначено як поняття «адміністративний позов майнового характеру», так і поняття «адміністративний позов немайнового характеру», що, у свою чергу, зумовило формування суперечливої судової практики.

Варто нагадати, що у 2012 році була висловлена позиція Вищого адміністративного суду України у листі від 18 січня 2012 року № 165/11/13-12 [3], відповідно до якої заявлені до суду вимоги про скасування рішення відповідача-суб'єкта владних повноважень, безпосереднім наслідком яких є зміна складу майна позивача, є майновими. Вказана позиція на деякий час стала орієнтиром для адміністративних судів при визначенні характеру публічно-правового спору.

Однак з прийняттям Закону України від 22 травня 2015 року № 484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» [4] зазначений лист вичерпав свою дію, що безпосередньо підтвердив і сам Вищий адміністративний суд України у своєму іншому листі від 28 жовтня 2015 року № 11/10-439, № Д/33/15 [5].

Однак 05 лютого 2016 року Пленум Вищого адміністративного суду України прийняв постанову [6], якою рекомендував суддям визначати судовий збір у справах про оскарження податкових повідомлень-рішень за ставкою, яка передбачена для спорів майнового характеру, посилаючись при цьому на ухвали Верховного Суду України від 13 лютого 2016 року та від 15 січня 2016 року.

З огляду на відсутність чіткого законодавчого врегулювання з цього питання та нестабільність позиції суду спори, предметом яких є оскарження рішення про коригування митної вартості товарів, у контексті застосування Закону про судовий збір певний період часу відносилися як до спорів майнового характеру, так і до спорів немайнового характеру.

Лише у 2018 році Верховний Суд у своїх рішеннях висловив правову позицію, відповідно до якої спір про оскарження рішення про коригування митної вартості товарів є майновим спором. Така позиція Верховного Суду мотивована тим, що рішення про коригування митної вартості товарів впливає на майновий стан декларанта, бо у цьому рішенні митний орган визначає митну вартість, за якою необхідно здійснити митне оформлення товару, наслідком чого є донарахування митних платежів у більшому розмірі.

На нашу думку, наведена позиція Верховного Суду є цілком обґрунтованою, оскільки ключовим критерієм при розмежуванні публічно-правових спорів на майнові та немайнові є розв'язання питання, чи тягне за собою скасування рішення суб'єкта владних повноважень зміну складу майна позивача. Так, у рішенні про коригування митної вартості товарів митний орган самостійно обчислює митну вартість товарів, як правило, на підставі аналізу наявної у нього цінної інформації, вказуючи при цьому, що митне оформлення тотожного товару вже здійснювалося за вищою ціною. Збільшення митної вартості товару, відповідно, призводить до збільшення суми митних платежів, які необхідно доплатити декларанту за випуск товару у вільний обіг.

Таким чином, скасування рішення про коригування митної вартості товарів є підставою для повернення платнику податків надмірно сплачених митних платежів, тобто тягне за собою зміну складу майна позивача.

Відповідно до підпункту 1 пункту 3 частини другої статті 4 Закону про судовий збір (у редакції чинній станом на 01 січня 2019 року) за подання до адміністративного суду адміністративного позову майнового характеру, який подано юридичною особою необхідно сплатити 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 10 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а фізичною особою або фізичною особою-підприємцем – 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 5 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Очевидно, що для правильного розрахунку суми судового збору, яку необхідно сплатити за оскарження рішення про коригування митної вартості товарів, слід визначити також, що необхідно розуміти під ціною позову для даної категорії спорів.

Знову ж таки в адміністративному судочинстві відсутнє визначення поняття «ціна позову» на відміну від цивільного, в якому під ціною позову розуміють грошове визначення позову, тобто матеріально-правової вимоги позивача до відповідача, а у статті 176 Цивільного процесуального кодексу України [7] закріплені правила визначення ціни позову, тому в цьому питанні доводиться розраховувати лише на правову позицію адміністративних судів.

Проте наразі не досягнуто єдності судової практики з питання, що є ціною позову у спорі щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів навіть на рівні Верховного Суду, оскільки одночасно існують дві паралельні позиції.

Так, в одних рішеннях Верховний Суд виходить із того, що ціною позову в розумінні частини другої статті 4 Закону про судовий збір є сума донарахованих митних платежів за спірним рішенням про коригування митної вартості товарів (постанови Верховного Суду від 18 грудня 2018 року у справі № 820/1436/17 [8], від 12 червня 2018 року у справі № 810/88/16 [9]).

При цьому в інших рішеннях Суд зазначає, що загальна оспорювана сума (ціна позову) у справі становить різницю показників митної вартості товару, визначених митним органом та позивачем (постанови Верховного Суду від 20 грудня 2018 року у справі № 813/713/18 [10], від 14 грудня 2018 року у справі № 815/6698/17 [11]).

Вважаємо, що при розв'язанні цього питання необхідно враховувати приписи статті 279 Митного кодексу України, зі змісту якої вбачається, що базою оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України, для товарів, на які законом вста-

новлено адвалорні ставки мита, є митна вартість товарів, а відтак митна вартість не може бути загальною сумою майнових вимог позивача.

Якщо проаналізувати судову практику, то у переважній більшості спорів щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів платники податків заявляють також позовну вимогу про скасування картки відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення.

Відповідно до положень розділу VII Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 року № 631 [12], у всіх випадках відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні, випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення оформлюється картка відмови за формою, наведеною в додатку 2 до цього Порядку. У картці відмови зазначаються причини відмови, наводяться вичерпні роз'яснення вимог, виконання яких забезпечує можливість прийняття митної декларації, митного оформлення, випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також вказується інформація про порядок оскарження рішення про відмову.

Тривалий час вважалося і наразі це можна простежити в судових рішеннях, що скасування картки відмови є окремою вимогою немайнового характеру, судовий збір за яку сплачується за ставкою, визначеною в підпункті 1 пункту 3 частини другої статті 4 Закону про судовий збір.

Однак, враховуючи те що Верховним Судом позовна вимога про оскарження рішення про коригування митної вартості товарів визначена як вимога майнового характеру, що, у свою чергу, спричинило збільшення розміру судового збору за апеляційне/касаційне оскарження судових рішень, митні органи, не сплачуючи окремо судовий збір за картку відмови як вимогу немайнового характеру, стверджують, що ця вимога разом з вимогою про оскарження рішення про коригування митної вартості товарів є однією позовною вимогою майнового характеру.

Цікавим є те, що в одному зі своїх рішень Верховний Суд підтримав таку позицію суб'єкта владних повноважень, в обґрунтування чого зазначив, що скасування картки відмови та рішення про коригування митної вартості товарів є способом захисту позивачем лише одного права – права оформити товар за заявленою ним митною вартістю [13].

Тобто можна виокремити два підходи, які сформувались у правозастосовній практиці, щодо визначення характеру позовної вимоги про скасування картки відмови у разі її заявлення в адміністративному позові разом із вимогою про скасування рішення про коригування митної вартості товарів. Так, згідно з першим підходом позовну вимогу про скасування картки відмови слід розцінювати як вимогу немайнового характеру, а згідно з другим – скасування картки відмови та рішення про коригування митної вартості товарів є однією вимогою майнового характеру.

На нашу думку, другий підхід є правильним з точки зору специфіки митних спорів цієї категорії, оскільки скасування судом рішення про коригування митної вартості товарів є підставою для скасування й картки відмови. У свою чергу, скасування вказаних рішень митного органу призведе до захисту порушеного права декларанта здійснити митне оформлення товару за заявленою ним митною вартістю із відповідними правовими наслідками.

Таким чином, з огляду на неоднозначність судової практики у питанні сплати судового збору у справах щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів та картки відмови, що зумовлена відсутністю чіткого правового регулювання цих відносин, доцільним, на нашу думку, є закріплення в Законі про судовий збір визначення таких понять, як адміністративний позов майнового характеру, адміністративний позов немайнового характеру, ціна адміністративного позову майнового характеру.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

1. Ключовим критерієм при розмежуванні публічно-правових спорів на майнові та немайнові є розв'язання питання, чи тягне за собою скасування рішення суб'єкта владних повноважень зміну складу майна позивача. Спір щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів є майновим спором, оскільки скасування цього рішення є підставою для повернення декларанту надмірно сплачених митних платежів, тобто тягне за собою зміну складу майна позивача.

2. Ціною позову у справах щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів для правильного застосування частини другої статті 4 Закону про судовий збір є сума донарахованих митних платежів за спірним рішенням про коригування митної вартості товарів.

3. Визнання протиправними та скасування картки відмови та рішення про коригування митної вартості товарів – це одна позовна вимога майнового характеру, оскільки є способом захисту позивачем лише одного права – права оформити товар за заявленою ним митною вартістю.

4. Для усунення проблеми неоднозначної судової практики у питанні сплати судового збору у справах щодо оскарження рішення про коригування митної вартості товарів та картки відмови, необхідним є закріплення в Законі про судовий збір визначення таких понять, як адміністративний позов майнового характеру, адміністративний позов немайнового характеру, ціна адміністративного позову майнового характеру.

Список використаних джерел:

1. Про судовий збір : Закон України від 08 липня 2011 року № 3674–VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
2. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495–VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
3. Лист Вищого адміністративного суду України від 18 січня 2012 року № 165/11/13-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0165760-12> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору : Закон України від 22 травня 2015 року № 484–VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/484-19> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
5. Лист Вищого адміністративного суду України від 28 жовтня 2015 року № 11/10-439, № Д/33/15. URL: <http://document.ua/stosovno-vidklikannja-lista-vishogo-administrativnogo-sudu-doc248048.html> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
6. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду від 05 лютого 2016 року. URL: http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_2_2016-02-05/ (дата звернення: 07 травня 2019 року).
7. Цивільний процесуальний кодекс України : в редакції Закону від 03 жовтня 2017 року № 2147–VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2147-19#n2972> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
8. Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2018 року у справі № 820/1436/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78626495> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
9. Постанова Верховного Суду від 12 червня 2018 року у справі № 810/88/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74645739> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
10. Постанова Верховного Суду від 20 грудня 2018 року у справі № 813/713/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78771858> (дата звернення: 07 травня 2019 року).
11. Постанова Верховного Суду від 14 грудня 2018 року у справі № 815/6698/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78626794> (дата звернення: 07 травня 2019 року).

12. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа : Наказ Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 року № 631. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12> (дата звернення: 07 травня 2019 року).

13. Постанова Верховного Суду від 27 листопада 2018 року у справі № 804/3893/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78159845> (дата звернення: 07 травня 2019 року).